

6.5.2007

Dnro 2461/4/04

Ratkaisija: Oikeusasiamies Riitta-Leena Paunio

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Liisa Nieminen

HUOSTAANOTETTUJEN LASTEN KOTIUTTAMINEN

1

KANTELU

A, asiamiehenään B, pyysi 1.7.2004 päivätyssä kirjeessään oikeusasiamiestä tutkimaan Helsingin kaupungin - - - sosiaalipalvelutoimiston työntekijöiden menettelyä A:n lasten D:n, E:n ja F:n huoltoa, asumista ja tapaamisoikeutta koskevassa asiassa.

A:n ja C:n lasten D:n, E:n ja F:n huoltoa ja tapaamisoikeutta koskeva asia oli ratkaistu lainvoimaisesti Helsingin hovioikeuden tuomiolla 27.2.2004. Lapsiin oli huoltoa, asumista ja tapaamisoikeutta sekä näiden täytäntöönpanoa koskevan riidan aikana kohdistettu lastensuojelutoimenpiteitä.

Kantelussa arvosteltiin - - - sosiaalipalvelutoimiston työntekijöitä puolueellisuudesta sekä lasten huoltoa koskevassa riidassa että lastensuojelutoimenpiteiden kohdentamisessa. Erityisesti arvosteltiin 31.5.2002 suoritettua kaikkien lasten kiireellistä huostaanottoa. Kanteluun liitettyjen päätösten mukaan kiireellistä huostaanottoa koskevat päätökset teki kunkin lapsen osalta - - - sosiaalipalvelutoimiston johtava sosiaalityöntekijä, ja asian valmistelivat sosiaalityöntekijät X ja Y.

Kantelun mukaan huostaanottoa käytettiin välineenä lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanemiseksi. Lisäksi kantelussa arvosteltiin lasten kotiuttamista äidilleen heinäkuussa 2002 kiireellisen huostaanoton päätyttyä sekä E:n 24.2.2004 toteutettua huostaanottoa.

2

SELVITYS

Kantelun johdosta hankittiin Helsingin kaupungin sosiaaliviraston 14.12.2004 päivätyt lausunnot ja Helsingin kaupungin itäisen ja pohjoisen sosiaalikeskuksen, - - - perhetukikeskuksen, - - - ja - - - samoin kuin X:n selvitykset. Kaupungin toimittamaan selvitykseen sisältyi myös suuri määrä sosiaalivirastossa laadittuja kyseistä perhettä koskevia muistiinpanoja ajalta 30.12.2001–26.11.2004.

Sosiaaliviraston selvityksestä kävi ilmi, että A:n ja C:n lapset otettiin kiireellisesti sosiaalilautakunnan huostaan viranhaltijan 31.5.2002 tekemillä päätöksillä.

Päätösten perusteena mainittiin muun muassa vakava huoli kunkin lapsen psyykkisestä hyvinvoinnista sekä epäily, että isä oli eristänyt lapsen henkisesti lapsen äidistä.

Lastensuojelulain 18 §:ssä säädetään kiireellisen huostaanoton edellytyksiksi, että lapsi on lain 16 §:ssä tarkoitetusta syystä vakavassa vaarassa tai muutoin kiireellisen huostaanoton ja sijaishuollon tarpeessa esimerkiksi sen vuoksi, että kodin olosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa hänen terveyttään tai kehitystään. Sosiaaliviraston mukaan "jälkikäteen arvioiden päätösten perusteet eivät vaikuta kovin kestävältä jokaisen lapsen osalta sekä ottaen huomioon, että kyseessä on kiireellinen viranomaistoimenpide lapsen suojelemiseksi häntä välittömästi uhkaavalta vaaralta". Sen sijaan päätökset voisivat sosiaaliviraston mielestä olla "hyvinkin perusteltuja esimerkiksi lastenpsykiatrin lääkärinlausuntoon perustuvina".

Sosiaaliviraston mielestä päätöstä kiireellisestä huostaanotosta ei tule käyttää välineenä lapsen huoltoa, tapaamisoikeutta tai asumista koskevan päätöksen täytäntöön panemiseksi. Lapsen huoltoa ym. koskevien tuomioistuinten päätösten täytäntöönpanoon on olemassa oma lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta annettuun lakiin perustuva järjestelmänsä, jossa toimivalta ei ole sosiaalihuollon viranomaisilla, vaan ensiasteena käräjäoikeudella ja ulosottomiehellä.

Kantelun mukaan sosiaalityöntekijät menettelivät virheellisesti, kun lapset huostaanoton valmistelun lopettamisen yhteydessä kotiutettiin äidilleen, vaikka käräjäoikeus oli 3.4.2002 antanut väliaikais määräyksen, jonka mukaan lapset asuivat isänsä A:n luona. Tämän osalta sosiaalivirasto korosti lausunnossaan, että kun kiireellinen huostaanotto lopetetaan tai lakkaa, lapsi on kotiutettava sen vanhemman luokse, jonka luona hänen on tuomioistuimen päätöksen mukaan asuttava. Sosiaaliviraston mukaan lapset kotiutettiin 27.7.2002. Kyseinen päivä oli lauantai, minkä johdosta heidät kotiutettiin äidilleen, jolla oli käräjäoikeuden edellä mainitun väliaikais määräyksen perusteella lasten tapaamisoikeus joka viikonloppu.

Kantelussa viitattiin myös sosiaalityöntekijöiden marraskuussa 2002 tekemään kotikäyntiin ja väitettiin, että sen tarkoituksena oli poliisin avulla hakea D isältään äitinsä luokse, ts. panna täytäntöön käräjäoikeuden 14.8.2002 antama päätös, jonka mukaan kaikkien lasten oli määrä asua äitinsä luona.

Tämän väitteen osalta sosiaaliviraston lausunnossa tuotiin esiin, että viraston asiakastietojärjestelmän muistiinpanojen mukaan sosiaalipäivystystoimiston työntekijät yrittivät tehdä kotikäynnin A:n luo 20.11.2002. Tuolloin pyydettiin poliisilta virka-apua käynnin turvaamiseksi. Sosiaalivirasto katsoi lausunnossaan, että kotikäynnin tarkoituksena ei ollut tuomioistuimen päätöksen täytäntöönpano vaan lastensuojelun huoli D:n tilanteesta, koska hän oli tuolloin ollut poissa koulusta jo lähes viikon eikä ollut tullut sovituille käynneille perheneuvolaan. A:n naapuri oli myös ilmaissut sosiaaliviranomaisille puhelimitse huolensa D:stä.

A:n asiamies B antoi edellä mainittuihin selvityksiin A:n puolesta vastineen 6.5.2005.

Myöhemmin pyysin vielä kiireellisistä huostaanotoista päättäneen johtavan sosiaalityöntekijän ja muun muassa valmistelijana toimineen sosiaalityöntekijän Y:n selvitykset asiasta. Y antoi selvityksen. Sen sijaan johtava sosiaalityöntekijä on virkavapaana vuoden 2008 alkuun saakka eikä antanut selvitystä. Sen sijaan vuoden 2003 kesäkuusta alkaen - - - sosiaalipalvelutoimistossa johtavana sosiaalityöntekijänä toiminut - - - , joka on vastannut A:n lasten lastensuojelun tarpeen arvioinnista ja suunnitelluista palveluista siitä alkaen, toimitti minulle 22.3.2007 päivätyn selvityksen asiassa. Selvitykset ovat liitteenä.

Y totesi 26.3.2007 päivätyssä selvityksessään muun muassa, että - - - lastensuojelusta oltiin alkuvuoden 2002 aikana useasti yhteydessä A:n lapsiin ja että perheen tilanteessa päällimmäinen asia näytti aluksi olevan huolto- ja tapaamisriita, mikä ei sinällään aiheuta lastensuojelun asiakkuutta. Perheen vaikea ristiriitatilanne saattaa kuitenkin aiheuttaa lastensuojelutarpeen syntymisen, mikäli arvioidaan, että lasten terveys uhkaa vakavasti vaarantua. Lastensuojelun sosiaalityöntekijät miettivät kevään 2002 aikana useaan otteeseen erilaisia lastensuojelulain mukaisia avohuollon tukitoimia, joiden avulla voitaisiin lieventää lasten kokemaa turvattomuutta ja ristiriitaa vanhempien vaikeassa erotilanteessa. Lastensuojelu pyrki myös tukemaan lasten ja vanhempien käyntejä perheneuvolassa tilanteen helpottamiseksi. Perheneuvolan arvion mukaan lasten tilanne oli niin vaikea, että lapset oli saatava pikaisesti sijoitettua sellaiseen neutraaliin paikkaan, jossa he voisivat vapaasti ilmaista todellisia tunteitaan ja ajatuksiaan hyvin kaaosmaisen eroprosessin keskellä.

Selvityksestä kävi ilmi myös perusteet kiireelliselle huostaanotolle kunkin lapsen osalta erikseen. Jo iän perusteella jokainen lapsi reagoi tilanteeseen vähän eri tavoin, vaikka kunkin lapsen kohdalla oli olemassa oma peruste huostaanotolle. Avohuollon tukitoimenpiteiden osoittauduttua riittämättömiksi ja mahdottomiksi sosiaalityöntekijät arvioivat kiireellisen huostaanoton viimesijaiseksi keinoksi turvata lasten etu. Lastensuojelun työntekijöiden arvion mukaan kaikkien kolmen lapsen terve kehitys oli vaarantunut kodin olosuhteiden vuoksi, ja kiireellinen huostaanotto oli välttämätön lasten terveen kehityksen turvaamiseksi.

Selvityksestä kävi myös yksityiskohtaisesti ilmi, miten kiireelliset huostaanotot toteutettiin 30.5.2002 ja miksi oli tarpeen turvautua poliisin virka-apuun (muun muassa A:n aggressiivisen käytöksen vuoksi). Asiasta ei kerrottu A:lle etukäteen, koska oli pelättävissä, että hän lähtisi lasten kanssa pakoon, ja tilanne vaikeutuisi entisestään.

Y toi ilmi, että Helsingin sosiaaliviraston asiassa minulle vuonna 2004 antamaa lausuntoa valmisteltaessa häneen ei oltu lainkaan yhteydessä. Lausunnossa olevista liitteistä puuttuivat hänen mukaansa myös perheneuvolan arviot. Lausunto ei Y:n mukaan perustunut riittävästi olemassa oleviin tosiasioihin. Hän korosti lausunnossaan, että - - - lastensuojelu oli kuullut kasvatuksen asiantuntijoita eli perheneuvolaa yhteistapaamisissa, jolloin lastenpsykiatrian huoli oli hyvin heidän tiedossaan ja työskentelyn pohjana. Lastensuojelu ja

perheneuvola tapasivat toukokuun 2002 lopussa, jolloin Y ilmoitti tulleen vakuuttuneeksi siitä, että kiireellinen huostaanotto oli välttämätön lasten edun turvaamiseksi. Y oli sitä mieltä, että pelkästään 30.5.2002 toteutetun kiireellisen huostaanoton perustelutekstiin tutustuneelle saattaa syntyä sellainen käsitys, että sosiaalityöntekijät olivat ottaneet itselleen oikeuden tehdä lastenpsykiatrian alaan kuuluvia arvioita kirjoittaessaan muun muassa "lasten eristämisestä henkisesti äidistään".

Käytettävissäni on ollut myös Helsingin hallinto-oikeuden 6.6.2005 antama päätös, jossa E:n huostaanoton ja sijaishuoltoon sijoittamisen katsottiin olevan E:n edun mukainen. Lisäksi käytettävissäni on ollut Helsingin hallinto-oikeuden 15.5.2006 E:n sijaishuoltopaikan muuttamista koskevaan valitukseen antama päätös. Käytettävissäni on ollut vielä - - - oppilaskodissa A:n lapsista heidän siellä oleskelunsa aikana vuonna 2002 laadittuja muistiinpanoja.

3

RATKAISU

Tuomioistuinten ratkaisemat asiat

Lasten huoltoa ja tapaamisoikeutta koskeva asia on ratkaistu lainvoimaisesti Helsingin hovioikeuden 27.2.2004 antamalla päätöksellä.

E:n huostaanottoa ja sijoitusta koskeva asia on ratkaistu lainvoimaisesti Helsingin hallinto-oikeuden päätöksellä 15.5.2006. Edellytyksiä E:n sijoittamiselle isänsä hoidettavaksi ja kasvatettavaksi ei hallinto-oikeuden mielestä ollut, vaan sijaishuollon - - - lastenkodissa arvioitiin olevan edelleen E:n edun mukaista.

Hallinto-oikeuden päätöksessä 15.5.2006 todetaan, että E:n huostaanoton ja sijaishuoltoon sijoittamisen perusteena on ollut E:n psyykkisen ja sosiaalisen kehityksen vaarantuminen vanhempien välisessä voimakkaassa ristiriitatilanteessa. Isän tilanteessa tai vanhempien keskinäisessä suhteessa ei ollut näytetty tapahtuneen muutosta E:n huostaanoton ja sijaishuollon aikana.

Oikeusasiamiehellä ei ole toimivaltaa puuttua tuomioistuinten lainvoimaisiin päätöksiin, jotka tuomioistuimet ovat tehneet niille kuuluvan harkintavallan puitteissa. Käsitkseni mukaan tuomioistuimet ovat ratkaisseet edellä sanotut lasten huoltoa ja tapaamisoikeutta sekä huostaanottoa koskevat asiat harkintavaltansa puitteissa lainmukaisesti. Asiassa ei näin ollen ole näiltä osin aihetta oikeusasiamiehen puolelta enempään.

Kiireellinen huostaanotto

Lastensuojelulain (1983/683) 18 §:n mukaan lapsi voidaan ottaa sosiaalilautakunnan huostaan, jos hän on lain 16 §:ssä mainitusta syystä välittömässä vaarassa tai muutoin kiireellisen huostaanoton ja sijaishuollon tarpeessa. Kiireellinen huostaanotto lakkaa viimeistään 14 päivässä päätöksen

tekemisestä, jollei sitä sanottuna aikana oteta 17 §:ssä tarkoitettuna huostaanottoasiana käsiteltäväksi. Huostaanottoasia on tällöin käsiteltävä viivytyksettä ja viimeistään 30 päivän kuluessa kiireellisen huostaanoton tekemisestä tai muussa tapauksessa huostaanottopäätös raukeaa. Erittäin painavasta syystä määräaikaa voidaan jatkaa enintään 30 päivää.

Lastensuojelulain 16 §:ssä luetellaan edellytykset, joiden kaikkien täytyessä lapsi on otettava huostaan. Ne ovat: 1) jos puutteet lapsen huolenpidossa tai muut kodin olosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä; taikka jos lapsi vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihteitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niihin rinnastettavalla käyttäytymisellään; 2) jos lastensuojelulain 4 luvussa tarkoitettavat avohuollon tukitoimet eivät ole tarkoituksenmukaisia tai mahdollisia taikka ne ovat osoittautuneet riittämättömiksi ja 3) jos sijaishuollon arvioidaan olevan lapsen edun mukaista.

Oikeuskirjallisuudessa (Eva Gottberg, Lapsen läheissuhteet yksityisen ja julkisen rajapinnassa, Lakimies 2006, s. 1234–135) on lähdetty siitä, että 16 §:n huostaanottoperusteissa mainitut "kodin olosuhteet", jotka uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä, on ymmärrettävä laajasti. Vaikka kodissa ei olekaan osoitettavissa esimerkiksi päihteisiin, fyysiseen väkivaltaan tai seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyviä ongelmia, vanhempien välinen jatkuva voimakas ristiriita saattaa aiheuttaa lapselle näihin verrattavan ja joskus ehkä voimakkaammankin riskitekijän.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan mukaan jokaisella on oikeus nauttia yksityis- ja perhe-elämäänsä, kotiinsa ja kirjeenvaihtoonsa kohdistuvaa kunnioitusta. Viranomaiset eivät saa puuttua tämän oikeuden käyttämiseen, paitsi silloin kun laki sen sallii ja se on demokraattisessa yhteiskunnassa välttämätöntä kansallisen ja yleisen turvallisuuden tai maan taloudellisen hyvinvoinnin vuoksi, tai epäjärjestyksen tai rikollisuuden estämiseksi, terveyden tai moraalin suojaamiseksi, tai muiden henkilöiden oikeuksien tai vapauksien turvaamiseksi.

Myös Suomen perustuslain 10 §:ää on tulkittu niin, että siinä annetaan suojaa paitsi yksityiselämälle, myös perhe-elämälle.

Vanhempien ja lasten yhdessäolo kuuluu keskeisenä osana perhe-elämään. Lapsen huostaanotto ja erottaminen vanhemmistaan on perhe-elämään syvästi puuttuva toimenpide. Sen on siten perustuttava lapsen etuun sekä riittävän painaviin syihin, ja se edellyttää laissa säädettyjen edellytysten täyttymistä ja menettelyä koskevien säännösten tarkkaa noudattamista. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimien on kuitenkin jättänyt yksittäistapauksissa huostaanoton edellytysten arvioinnin kansallisten viranomaisten tehtäväksi.

Suomea koskeneessa K. & T. v. Suomi -tapauksessa (12.7.2001) ihmisoikeustuomioistuin korosti, että kansallisilla viranomaisilla oli välitön yhteys ao. henkilöihin, usein jo siinä vaiheessa, kun toimenpiteisiin ryhtymistä harkittiin tai välittömästi niiden jälkeen. Sen vuoksi ihmisoikeustuomioistuimen ei tullut

korvata kansallisia viranomaisia siltä osin kuin kysymys oli lasten huostaanoton ja huostaan otettujen lasten vanhempien oikeuksien sääntelystä eikä se siten arvioinut Suomen lainsäädäntöä sinällään. Sen sijaan ihmisoikeustuomioistuin tutkii ihmisoikeussopimuksen kannalta Suomen viranomaisten harkintavaltansa puitteissa tekemiä yksittäisiä päätöksiä.

Edellä sanottu tarkoittaa sitä, että kansallisilla viranomaisilla on suhteellisen väljä harkintamarginaali harkitessaan lapsen huostaanoton tarpeellisuutta. Tiukemmin ihmisoikeustuomioistuimen mielestä on sen sijaan suhtauduttava lisärajoituksiin, esimerkiksi tapaamisoikeutta koskeviin rajoituksiin.

Arvioitaessa nyt esillä olevaa tapausta edellä sanotun valossa on huomiota kiinnitettävä siihen, täytyivätkö kiireellisen huostaanoton edellytykset jokaisen lapsen kohdalla erikseen. Oliko kukin lapsi lastensuojelulain 16 §:ssä mainitusta syystä välittömässä vaarassa tai muutoin kiireellisen huostaanoton ja sijaishuollon tarpeessa?

Kiireellisestä huostaanotosta päättäneet sosiaaliviranomaiset olivat seuranneet perheen tilannetta (ks. sosiaaliviraston lausunnon liitteenä olevat sosiaaliviranomaisten muistiinpanot) ja heidän huolensa lasten henkisestä tilanteesta oli käynyt kevään 2002 aikana koko ajan suuremmaksi (ks. myös liitteenä oleva pohjoisen sosiaalikeskuksen perheneuvolan arvio).

Sosiaaliviranomaisten tuli selvittää tarkoin erikseen kunkin lapsen tilanne ennen kiireellistä huostaanottoa. Käsitykseni mukaan niin tehtiinkin, vaikka toisaalta pidettiin tärkeänä, että kaikki perheen lapset sijoitetaan samaan paikkaan. Lapset – muun muassa heidän iästään johtuvien erojen vuoksi – eivät selvästikään kokeneet tilannetta samalla tavoin, vaan he reagoivat tilanteeseen eri lailla. Sosiaalityöntekijä Y:n selvityksestä käy mielestäni hyvin ilmi, miten huostaanoton edellytykset täyttyivät kunkin lapsen kohdalla.

Johtopäätöksiä kiireellisen huostaanoton perusteista ei voida tehdä myöskään pelkästään siitä, että lasten huostaanottoa ei jatkettu kiireellisen huostaanoton päätyttyä. Sille ei katsottu olevan perusteita, koska vanhempien kanssa oli sovittu yhteistyöstä perheneuvolan kanssa.

Kiireellisen huostaanoton lopettamisen osalta totean, että D:n, E:n ja F:n huostaanoton lopettamisesta 27.7.2002 päätti toimistopäällikkö - - - sosiaalipalvelutoimistosta, ja asian valmistelivat Y ja X. Asiaa perusteltiin siten, että perusteita varsinaisen huostaanoton tekemiseen ei ollut. Vanhempien kanssa oli tehty yhteinen avohuollon suunnitelma; kontakti perheneuvolaan jatkuisi. Molemmat vanhemmat olivat suostuneet ottamaan apua vastaan.

Käytettävissäni olleiden sosiaaliviranomaisten asiakirjojen perusteella en voi päätyä siihen, että lasten kiireelliselle huostaanotolle ei olisi ollut olemassa laissa edellytettäviä perusteita. Mielestäni selvitys ei anna tukea niille kantelussa esitetyille väitteille, joiden mukaan huostaanotossa olisi ollut kyse turvaamistoimenpiteestä lasten huoltoa koskevassa asiassa.

Menettely kiireellisessä huostaanotossa

Mainitussa K. & T. v. Suomi -tapauksessa ihmisoikeustuomioistuin kiinnitti huomiota myös kiireellistä huostaanottoa toteutettaessa noudatettuun menettelyyn. Tuomioistuin korosti suhteellisuusperiaatteen merkitystä eli että keinojen tulee olla oikeassa suhteessa kulloiseenkin konkreettiseen tilanteeseen nähden eikä tarpeettoman jyrkkiä keinoja saa käyttää.

Voimassa oleva lastensuojelulaki ei edellytä lasten vanhempien kuulemista asiassa, mutta ihmisoikeustuomioistuin piti em. K & T v. Suomi -tapauksessa kuulemista suotavana, milloin se suinkin on mahdollista. Samalla se myönsi, että toisinaan kiireellinen huostaanotto saatetaan joutua toteuttamaan ilman ennakkovaroitusta.

A:n lasten kiireellisen huostaanoton tapahtuessa voimassa olleen hallintomenettelylain (1982/598) 15 §:n mukaan asianosaiselle oli varattava ennen asian ratkaisemista tilaisuus antaa selityksensä muiden tekemistä vaatimuksista ja asiassa olevista sellaisista selvityksistä, jotka voivat vaikuttaa asian ratkaisuun. Asian sai kuitenkin ratkaista asianosaista kuulematta muun muassa, jos kuuleminen vaarantaisi päätöksen tarkoituksen toteuttamisen.

Nyt esillä olevassa tapauksessa lasten äitiä, C:tä, oli kuultu, mutta isää, A:ta, ei ollut kuultu. Tätä perusteltiin muun muassa sillä, että asian ratkaisemista ei voitu lykätä, koska oli olemassa vaara, että A lähtisi lasten kanssa pakoon. Mielestäni sosiaaliviranomaiset eivät ylittäneet harkintavaltaansa päätyessään tuohon ratkaisuun.

Sosiaalityöntekijä Y:n minulle toimittamasta selvityksestä käy ilmi, miten huostaanotto käytännössä toteutettiin ja miksi oli tarpeen turvautua poliisin virka-apuun. Sosiaalityöntekijöiden tiedossa oli, että A saattaisi lähteä pakoon lastensa kanssa, joten poliisin apua katsottiin tarvittavan huostaanoton toteuttamiseksi. Tilanne A:n kotona muodostuikin Y:n mukaan lasten kannalta varsin kaaottiseksi, eikä isä tehnyt mitään rauhoittaakseen lapsia. Lisäksi paikalla oli ulkopuolinen, Y:tä kohtaan uhkaavasti käyttäytynyt mieshenkilö. Y:n mukaan tilanne poikkesi kaikista hänen pitkän uransa aikana kokemistaan tilanteista.

Asiassa esitetyn perusteella en voi tehdä sellaista johtopäätöstä, että sosiaaliviranomaiset olisivat ylittäneet harkintavaltansa turvautuessaan poliisin virka-apuun. Virka-avun käyttö perustui sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (2000/812) 22 §:ään, jonka mukaan sosiaalihuollon viranomaisella on oikeus saada laissa säädettyjen tehtäviensä suorittamiseksi tarpeellista virka-apua muilta viranomaisilta.

Lasten kotiuttaminen

Lapset kotiutettiin - - - oppilaskodista 27.7.2002 äidilleen. Lopullisen päätöksen tästä teki vs. johtava sosiaalityöntekijä Y. Tämä käy ilmi oppilaskodissa

23.7.2002 laadituista muistiinpanoista ("Johtava sosiaalityöntekijä Y soitti ja siunasi lasten lomautuksen 27.7. alkaen äidille oikeudenkäyntiin asti. Isälle voi ilmoittaa, että ottaa Y:hyn yhteyden jos on eri mieltä."). Tätä perusteltiin sosiaaliviraston lausunnossa sillä, että lapsi kotiutetaan sen vanhemman luokse, jonka luona hänen on tuomioistuimen päätöksen mukaan asuttava.

Lasten kotiuttamishetkellä oli voimassa Helsingin kärjäoikeuden 3.4.2002 antama väliaikainen määräys lasten huollosta ja asumisesta. Sen mukaan lapset asuivat isänsä luona ja heillä oli oikeus tavata äitiään tämän luona lauantaista sunnuntaihin tai joissakin tapauksissa myös perjantaista sunnuntaihin. Päätöksessä oli lueteltu myös tapaamisten päivämäärät ja kellonajat 12.5.2002 asti. Koska lopullinen päätös asiassa annettiin vasta 14.8.2002 ja väliaikaismääräys oli voimassa, kunnes kärjäoikeus antaisi asiassa lopullisen ratkaisun, voitiin siitä sosiaaliviranomaisten mielestä päätellä, että lapset tuli palauttaa äidilleen, koska 27.7.2002 oli lauantai.

Kotiuttamisen osalta totean, että koska kärjäoikeuden väliaikaismääräyksen mukaan lapset asuivat isänsä luona, oli tällä myös oikeus määrätä lasten tapaamisista sen mukaan kuin äidille oli myönnetty tapaamisoikeus oikeuden päätöksellä. Sosiaaliviranomaisilla ei ollut oikeutta toimia tapaamisten täytäntöönpanijoina, kuten he nyt toimivat kotiuttaessaan lapset suoraan äidin luo sopimatta asiasta lasten isän kanssa.

Menettelystä lapsia kotiutettaessa totean vielä seuraavaa. Sosiaalihuollon asiakaslain 4 §:n mukaan asiakkaalla on oikeus saada sosiaalihuollon toteuttajalta hyvää sosiaalihuoltoa ja hyvää kohtelua ilman syrjintää. Myös tapahtumahetkellä voimassa olleen hallintomenettelylain 17 §:n 3 momentissa edellytettiin, että viranomaisten toimien oli oltava puolueettomia, ja kaikkia on kohdeltava tasapuolisesti. Lisäksi syrjinnän kielto sisältyy myös Suomen perustuslain 6 §:n 2 momenttiin.

Viranomaiselle asetettu tasapuolisen kohtelun vaatimus tarkoittaa muun muassa sitä, että asiassa, jossa on useita asianosaisia, viranomaisten on huolehdittava asian selvittämisestä niin, ettei asianosaisten yhdenvertaisuutta loukata.

Kuten sosiaaliviraston lausunnossa todetaan, tämänkaltaisissa pitkissä ja vanhempien keskinäisten tulehtuneiden suhteiden kärjistämissä huoltoriidoissa on käytännössä usein vaikeaa toimia siten, että riidan molemmat osapuolet kokisivat sosiaalityöntekijöiden toiminnan puolueettomaksi.

Käsitykseni mukaan sosiaalityöntekijöiden asema onkin ollut vaikea pitkälle tulehtuneessa perhetilanteessa, johon myös sukulaiset ja naapurit olivat sekaantuneet eri tavoin.

Siitä huolimatta katson, että lapsia kotiutettaessa menettely ei ollut puolueetonta. Tähän viittaavat A:n lapsista - - - oppilaskodissa laaditut muistiinpanot, 1.7.2002:

"Kiireellinen huostaanotto päättyy 27.7. ja sitä ei voida enää jatkaa eli jos mitään ratkaisua ei keksitä, lapset ovat isällä 27.7.–30.7. ennen oikeuden päätöstä 31.7. Tämä siksi, että isällä on

väliaikainen huoltajuus ja huostaanoton jatkaminen ei menisi jaostossa läpi näillä perusteilla. - -
- [nimi] yrittää hankkia tuomarilta väliaikaisen huoltajuuden äidille, jota tuomari jo tarjosi kesäkuun alussa. Toinen vaihtoehto on sopia äidin luo vierailu 27–30.7. - - - [nimi] palaa asiaan ti-aamuna ja faxaa meille lapun jossa vierailun määrä mutta ei päivämääriä, jotta isä ei pääse niitä sabotoimaan eli mekään emme kerro isälle niitä."

Edellä olevan perusteella on pääteltävissä, että sosiaaliviranomaiset toimivat tietoisesti siten, että A:n lasten kotiuttaminen tapahtui sellaisena ajankohtana, jolloin heidän äidillään oli tapaamisoikeus.

Muut väitteet

Mielestäni näyttöä ei ole esitetty siitä, että sosiaaliviranomaiset olisivat toimineet virkavelvollisuuksiensa vastaisesti tehdessään kotikäynnin A:n luokse 19.11.2002. D asui silloin vastoin kärjäoikeuden päätöstä isänsä luona, mutta toisaalta sosiaaliviraston selityksen mukaan D oli ollut tuohon mennessä poissa koulusta jo viikon eikä ollut myöskään tullut sovittuun tapaamiseen perheneuvolaan.

Muiden kantelijan esittämien väitteiden osalta asiassa ei ole tullut ilmi oikeusasiamiehen toimenpiteitä edellyttävää lainvastaista menettelyä.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä esittämäni käsityksen Helsingin kaupungin sosiaaliviraston silloisen vs. johtavan sosiaalityöntekijän Y:n tietoon hänen menettelynsä virheellisyydestä hänen vahvistaessaan D:n, E:n ja F:n kotiuttamisen äidilleen 27.7.2002 sopimatta asiasta lasten isän kanssa, vaikka tuolloin voimassa olleen kärjäoikeuden väliaikaismääräyksen mukaan lasten asuminen oli määrätty isälle ja tietoisena siitä, että - - - oppilaskodissa kotiuttamista valmisteltaessa ei ollut noudatettu tasapuolisuusvaatimusta, vaan asiassa oli pyritty tietoisesti lasten äitiä suosivaan ratkaisuun.

Tässä tarkoituksessa lähetän Y:lle jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Lähetän päätökseni tiedoksi myös Helsingin kaupungin sosiaalivirastolle. Muilta osin asia ei anna aiheutta toimenpiteisiini.